

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - קרית הבעש"ט פתח תקוה

"תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת" (ויקרא י"ג, ו')

לאחר ימי הטהרה של האשה לאחר הולדת בן או בת היא מביאה כבש לעולה, ובן יונה או תור לחטאת, ככתוב: "ובמלאות ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת, אל פתח אהל מועד אל הכהן".

עניין א' - למה התורה מזכירה כאן בן יונה קודם לתור

חלק מהמפרשים העלו את השאלה, מדוע בכל התורה הסדר הוא קודם תורים ורק אח"כ בני יונה, ואילו כאן מוזכר קודם בן יונה ורק אח"כ תור. וניתנו לכך מספר הסברים:

התור גדול יותר ומובחר יותר לכן לקרבן עולה יש להביא דווקא תור - 'מהר"י איסרלן' (בעל 'תרומת הדשן') מסביר שבכל התורה מביאים שני תורים או שני בני יונה, והיה האחד לעולה והאחד לחטאת. והעולה היא בגדר דורון, ולכן הקפידה התורה על המובחר והיפה, ותורים גדולים יותר מבני יונה כמובא במס' 'חולין' (כ"ב, ע"א), לכן הקדימה בהן התורה את התור, לומר שמצווה בתורים, ואם אי אפשר יביא בני יונה. אבל כאן היולדת מביאה כבש לעולה ותור או בן יונה לחטאת, ו**בחטאת** אין ענין להביא דווקא מן המובחר, ולכן הזכיר קודם את בן היונה. ומוסיף שאדרבה, תמצא רוב חטאת מביאים שעירים הקטנים שבבהמות.

שניהם שווים - ולכאורה, דבריו סותרים משנה מפורשת במס' 'כריתות' (כ"ח ע"א) שמשמע ממנה ששניהם שקולים: "ר"ש אומר... תורין קודמין לבני יונה בכל מקום, יכול מפני שהן מובחרים מהן, תלמוד לומר ובן יונה או תור לחטאת, מלמד - ששניהם שקולין". ומשמע, שהקדמת הבן יונה אצל יולדת לא בא ללמד שיש להקדים בן יונה, אלא ללמד ששניהם שווים.

ואולי יש לומר, שההגדרה של 'שקולין' או 'שוים' לא בא לומר שהם זהים בכל פרטיהם עד הנקודה האחרונה ללא שום הבדל ביניהם, אלא שהם בעלי מעמד או דרגה שווה בצורה כללית, אך וודאי שיכולים להיות ביניהם הבדלים מסוימים, בדבר מסוים לאחד ובדבר אחר לשני. וכמו שמובאים ב'**מדרש רבה'** (ויקרא פרשה ל"ו פסקה א') השוואות נוספות וביניהם: "בכל מקום הוא מקדים משה לאהרן ובמקום אחד הוא אומר הוא אהרן ומשה מלמד ששניהם שוין זה כזה", ובוודאי שהם אינם זהים בכל עניינם ויש הבדלים ביניהם, אלא שהם באותה דרגה כללית, אך בתוך הדרגה ישנם הבדלים ביניהם. וכמו שמובאת שם במדרש השוואה נוספת וההבדל ביניהם בציוד: "בכל מקום הוא מקדים כבוד אב לכבוד אם ובמקום אחד הוא אומר (ויקרא יט) איש אמו ואביו תיראו, מלמד ששניהם שקולים זה כזה, אבל אמרו חכמים האב קודם לאם בכל מקום מפני שהוא ואמו חייבין בכבוד אביו".

בן יונה הקטן או תור הגדול, אך לא בהמה - 'מלבי"ם' מביא את המשנה ממס' 'כריתות' וטוען שלמרות שהם שווים, בכל זאת יש לתת טעם, מדוע דווקא כאן אצל יולדת הקדים בן יונה לתור, בכדי ללמד שהם שווים. ומביא מה'**ספרא'** (פרשת תזריע פרק ג'): "ובן יונה או תור לחטאת או זה או זה. הלא דין הוא מה אם במקום שלא כשרה חטאת העוף עם עולת בהמה כשרה חטאת בהמה אם עולת בהמה, כאן שכשרה חטאת העוף עם עולת בהמה אינו דין שתכשר חטאת בהמה עם עולת בהמה, תלמוד לומר **ובן יונה או תור לחטאת או זה או זה**". כלומר, שהיה מקום לטעות ולומר, שיוכל להביא בהמה תחת העוף לחטאת, לכן מדגישה התורה ובן יונה או תור, דווקא זה או זה ולא בהמה.

ומסביר **'מלבי"ם'** שזה על פי הידוע שדרך הכתובים לדבר תמיד בדרך של - לא זו אף זו, שדבר שהוא חידוש גדול יותר כתוב תמיד מאוחר יותר. ולכן תמיד הסדר בתורה הוא מן התורים או מן בני היונה. שיקריב תורים שהם גדולים, ומוסיף חידוש שיוכל להקריב גם בני היונה שהם קטנים. וכאן אצל יולדת, שאמר בן יונה או תור, כך הוא פירושו. די לו להביא בן יונה הקטן, וגם מי שירצה להביא קרבן גדול יש לו ברירה להביא תור שדמיו יקרים יותר, אבל לא יותר מתור, כי לא יוכל להביא בהמה לחטאת.

רגישות התורה לתחושות בעלי חיים - 'בעל הטורים' מסביר: "בכל מקום מקדים תורים לבני יונה חוץ מכאן. לפי שאינו מביא אלא אחד, שאם ימצא יונה לא יקח תור לפי שבן זוגו מתאבל עליו ואינו מזדווג לאחר". כלומר, התורה הקדימה כאן את הבן יונה לתור, כי אם ימצא בן יונה עדיף שיקח אותו ולא את התור, כי אם יקח את התור אז בן זוגו מתאבל עליו ואינו מזדווג לאחר.

כבר כתבנו בעבר על הרעיון המרכזי הזה בהקשר לאיסור חרישה בשור וחמור יחדיו, ובאיסור חסימת שור בדישו. וניתן לצרף גם ענין זה שלפנינו לרעיון המרכזי הנ"ל, שהרי גם כאן רואים, בצורה מפעימה, עד כמה התורה רגישה לתחושות של בן הזוג של התור. והרב **שטיינמן ב'אילת השחר'** מעיר שלכאורה ניתן ללמוד מכאן שצער בעלי חיים מדאורייתא.

ומתוך דברים אלו יש לברר מה ההבדל מבחינה זאולוגית בין יונה לתור, ומדוע רק אצל התור יש את ההתייחסות לרגישות הזו ולא אצל בן יונה.

ההבדל בין תור ליונה - במקורות שונים נוכל למצוא שההבדל בין תור ליונה הוא לא רק בגודל, אלא הם שתי משפחות נפרדות של עופות ממין היונה. ויש כמה הבדלים ביניהם, ואחד מהם הוא, שהתור דרכו לעוף בעת הסתיו לארצות החמות ולשוב אחר החורף, כמו שנאמר: "ותור וקוס ועגור שמרו את עת בואנה" (ירמיהו ח', ז'), ומשמע שהן עפות מכאן ושומרות לבוא בזמן המדויק. וכן נאמר: "הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו" (שיר השרים ב', י"ב), ומשמע שהתור מגיע חזרה בתקופת האביב וקולו נשמע בארצנו. ואילו היונה אינה נודדת אלא שומרת תמיד את קנה ולא תסור ממנו בשום זמן.

מדוע אצל בן יונה אין את הרגישות הזו - ראינו בדברי **'בעל הטורים'** שיש לקחת קודם בן יונה, כי אם יקח קודם תור, אז בן זוגו יתאבל עליו, ואינו מזדווג לאחר, אך אם יקח קודם בן יונה אין את החשש הזה. ניתן להבין את ההבדל בענין זה בין התור לבן יונה, לפי זמן כשרותם להקרבה. שתורים אינם כשרים להקרבה אלא כשהם גדולים ולא כשהם קטנים, ואילו בני יונה כשרים להקרבה דווקא שהם קטנים, ולכן מכונים בתורה **'בני יונה'** ולא **'יונים'**. ולכן דווקא תור שהוא גדול וכבר הזדווג, אז חוששים שבן זוגו יתאבל עליו, ולא ירצה יותר להזדווג עם אחר, אך בן יונה שהוא קטן, ועדיין לא הזדווג, הרי שאין את החשש הזה, לכן יקח קודם בן יונה.

'רמב"ן' בפרשת **'ויקרא'** (א', י"ד) סובר שתכונה זו מאפיינת רק את התור ולא את היונה: "אבל רצה בתורים הגדולים, בעבור פרישותן והדבקים בידוע מהם, שכיון שאבד בן זוגו לא ידבק באחר לעולם, וכן ישראל דבוקים בה' אלהיהם ולא ידבקו באל אחר לעולם. אבל היונים קנאים מאד, ובקנאתם יתפרדו ויחליפו, על כן לא בחר בהם אלא הקטנים קודם שיזדווגו".

עניין ב' - מה מקריבים קודם את העולה או את החטאת

בהמשך אומרת התורה שאם אין ביד היולדת להביא שה לעולה, תביא שתי תורים או שני בני יונה, האחד לעולה והשני לחטאת : "וְאִם לֹא תִמְצָא יָדָה דֵּי שֶׁהָ לְקַחָהּ שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת, וְכַפֵּר עֲלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהַרָה" (ויג, ח').

ואומר שם 'רש"י' : "אחד לעולה ואחד לחטאת - לא הקדימה הכתוב אלא **למקראה**, אבל **להקרבה חטאת קודם לעולה**, כך שנינו בזבחים בפ' כל התדיר (זבחים פט)". ומפרש בעל **'שפתי חכמים'** שהתורה הקדימה את העולה רק לגבי הקריאה בתורה, אך החטאת קודמת להקרבה. **ושואל**, מדוע **'רש"י'** לא פירש כך גם לעיל בפסוק ו' שבו נאמר : "תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת", שהחטאת קודמת להקרבה לעולה? **ומסביר**, שלעיל שהיא עשירה ומביאה כבש לעולה, אז דין הוא שהתורה תקדים את הכבש לעולה, כי גם מקריבים אותו לפני החטאת כי הכבש חשוב יותר מהעוף, אבל כאן בקרבן עני שמביאה שתי תורים או שני בני יונה ששניהם שוין, אלא שהאחד לעולה והשני לחטאת, והתורה הקדימה בפסוק את העולה לחטאת, הייתי חושב שהעולה קודמת גם להקרבה, לכן פירש **'רש"י'** שהתורה לא הקדימה את העולה אלא רק לקריאה בתורה, אבל לא להקרבה, ואת החטאת מקריבים קודם.

רש"י - לא הקדימה הכתוב אלא למקראה - ראינו לעיל את פירוש בעל **'שפתי חכמים'** שכוונת **'רש"י'** לומר שהתורה הקדימה את העולה רק למטרה שיקראו אותה ראשונה בתורה. **'ריב"א'** מביא **יש מפרשים** (כך מובא בפירוש **'מהרי"א אסרל'** בעל תרומת הדשן) שהביטוי **'למקראה'** הכוונה לקריאת שם, שהכהן או הבעלים יקראו קודם שם לעולה ורק אח"כ לחטאת. אך הוא מפרש, שהביטוי **'למקראה'** הוא מלשון **'מקרה'**. כלומר, שאם אירע **שבמקרה** הקריב עולה קודם החטאת כשר בדיעבד, אבל לכתחילה צריך להקריב קודם את החטאת כמובא בפרק תמיד נשחט. אך **קצת קשה** על פירושו, שהתורה הקדימה את המקרה של דיעבד לדין של לכתחילה.

'רע"ב' מביא **מ'תורת כהנים'** שיש לקרות שם לשל עולה קודם לאותו של חטאת, שהעוף לעולה בא מפני שלא השיגה ידה להביא כבש לעולה, והכבש לעולה קודם לעוף לחטאת, ולכן אם מביאה עוף לעולה צריכה להקדים ולקרא לו שם, כמו שהיתה עושה אם היתה מביאה כבש. אבל במקומות אחרים שבאים תמורת החטאת כדכתיב בפרשת קרבן עולה ויורד בפרשת ויקרא, אף למקראה חטאת קודמת.

ה'מזרחי' דוחה פירוש זה כי זה סותר את דברי המשנה בפרק כל התדיר : "חטאת העוף קודמת לעולת העוף וכן בהקדשן". ופירש **'רש"י'** - "וכן בהקדשן כשהוא מפרש קינו, קורא **שם לשם חטאת תחלה** ואחר כך לעולה", אלא הכוונה לקריאה בעלמא בתורה. ומסכם : "וקצת מפרשים פירשו **'למקראה'** בפנים שונים, שאינן מסכימין עם מה ששנו רז"ל במשנתן, ולא עם מה שפרש"י שם בפרק כל התדיר".

ובעל **'גור אריה'** מוסיף שאם הכוונה היתה להקדים את קריאת שמה, היה צריך **'רש"י'** לומר **'לקריאתה'**, ומכיוון שכתב **'למקראה'** הכוונה לקריאה בתורה.

ובעל ספר **'משכיל לדוד'** נותן הסבר אחר, שנאמר - 'אחד לעלה ואחד לחטאת' ומדוע לא נאמר - 'והשני לחטאת' אלא ללמד - 'ואחד לחטאת' שהוא האחד שמקריבים אותו ראשון. אך בקריאה בתורה מזכירים את העולה ראשונה בגלל חשיבותה שהיא עולה כליל למזבח.

בעל **'חתם סופר'** מביא פירוש יפה לדברי **'רש"י'** - **'אלא למקראה'**, שבכל הקרבנות נאמר, שכל העוסק בפרשת קרבנות כאילו הקריב את אותו הקרבן. וא"כ לעולם צריך להקדים בתורה את החטאת לעולה, כי קודם צריך להקריב חטאת כמשל הפרקליט והדורון שמביא **'רש"י'**, משא"כ בקרבן יולדת לא שייך לומר לאדם כאילו הקריב, שהרי תלמוד תורה הוא רק לזכרים ובהם לא שייך להביא קרבן יולדת, ולכן אצלם זה רק לקריאה בלבד, ולא בשביל שייחשב כהבאת קרבן, ולכן ראוי להקדים עולה שחשובה יותר מחטאת.

ויש לשאול, אם מקריבים קודם את החטאת, אז מדוע לגבי הקריאה התורה הקדימה את העולה לחטאת?

החטא במחשבה חמור מחטא במעשה - בעל ספר **'חומת אנך'** מסביר על **דרך הדרש**, שאמרו חז"ל במס' **'נדה'** - שלשה שותפין באדם אביו ואמו והקב"ה. הבשר והגידים והעצמות וכו' הם מאביו ואמו, והידיעה והשכל וכו' הם מהקב"ה. ולפי"ז כשאדם חוטא במחשבה חוטא בחלק הקב"ה, וכשהוא חוטא במעשה הוא חוטא בחלק אביו ואמו. ואם כן שורת הדין היא, שאם חוטא במחשבה שזה חלקו של ה', אז יהיה לו עונש כמעשה או אף יותר גדול. אלא שה' מרוב ענוותנותו לא מצרף מחשבה למעשה, ויוצא שמי שחוטא בחלקו של ה' אינו נענש. ודווקא החוטא במעשה שזה חטא בחלק אביו ואמו אז הוא נענש. והנה קרבן **עולה** באה לכפר על **הרהור הלב**, וקרבן **חטאת** מכפרת על חטא שחטא **במעשה**. ולכן, בפועל מקריבים קודם את החטאת, אך בכדי להעיר את לב האדם, שהחטא במחשבה חמור יותר, כי בזה חוטא נגד חלקו של הקב"ה, לכן הקדימה התורה בפסוק לכתוב את העולה לפני החטאת.

ונראה לומר, שהדבר קשור לרעיון הקודם, על רגישות התורה לתחושות בעלי חיים. שלגבי כבש לעולה ועוף לחטאת, אין פגיעה רגשית בעוף בזה שמקדימים את הכבש גם לקריאה וגם להקרבה, כי ברור שהכבש חשוב יותר. אך לגבי התור ובן יונה למדנו שהתורה הקדימה פעם את התור ופעם את הבן יונה ללמד ששניהם שווים, אז מדוע מקריבים קודם דווקא את החטאת? ומתוך רגישות זו, התורה הקדימה לענין הקריאה קודם את העולה, בכדי לתת לכל אחד את כבודו, מצד אחד מקריבים קודם את החטאת, ומצד שני קוראים בתורה קודם את העולה.

מוסר השכל - ומשני עניינים אלו עלינו ללמוד, כיצד להשתדל לא לפגוע בזולת. מהעניין הראשון למדים שבכל פעולה שאנו עושים, אפילו דבר מצווה, להשתדל להמעיט עד כמה שאפשר בפגיעה ברגשות הזולת. ומהעניין השני למדים, שלא להקדים תמיד את האחד על השני, כי לכל אחד יש חשיבות משלו שאין בשני, ופעם להקדים את האחד, ופעם אחרת להקדים את השני.

שמחה גדולה שמחת התורה בבית מדרשנו

היום יום חמישי ג' ניסן תשפ"ד אנו חוגגים **מסיבת סיום למס' 'עירובין'**, ולאחר פסח נתחיל אי"ה מס' **'פסחים'**. אנו מזמינים את כל הגמלאים ובעלי הבתים המעוניינים להשתעשע בלימוד התורה להצטרף אלינו.

המצב במדינה - אנו מקדישים את כל השיעורים לע"נ הנרצחים והחללים, לרפואת כל הפצועים, להחזרת כל החטופים, ולהצלחת צה"ל וכל עם ישראל, בעזרת ה' תשועת ה' כהרף עין. ביחד ננצח.

לרפואה שלימה - הגיליונות והלימוד מוקדשים החדש לרפואת עופר ניסים בן שרה שיחי'.

לעילוי נשמת - הגיליונות והלימוד מוקדשים לע"נ : ר' ישראל יצחק בן יעקב קנר ז"ל. ר' משה חיים בן שרגא פייבל הלוי שוורץ ז"ל. ר' אברהם הכהן בן חנוס ז"ל. ולעילוי נשמות - 'חללי נצר אחרון' שמטעם ארגון - 'עמיתים'.

עברנו ללמוד צבית הכנסת 'קהל חסידים'. ניתן להצטרף גם לדרך הזוס, וגם לדרך הטלפון, לפרטים נא לפנות למייל למטה. שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת עירובין. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון צמייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת - Ingber@bezeqint.net